

УДК 338.48: 339.972

Клок О.П.,

аспірант, кафедра туризму, Харківський національний економічний університет
ім. С. Кузнеця, м. Харків

Складові стратегії розвитку освітнього туризму в Україні

Klok O.P. graduate student, Department of Tourism, Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics, Kharkiv

Components of the development strategy of educational tourism in Ukraine

Анотація.

У статті розглянуто основні складові стратегії розвитку освітнього туризму, визначено сутність стратегії розвитку освітнього туризму та її мета. Обґрунтовано, що стратегія повинна сприяти економічній безпеці та системі розвитку ВНЗ. Розвиток такого виду економічної діяльності, як надання освітніх послуг іноземним студентам є джерелом наповнення державного бюджету, отже потребує пильної уваги з боку держави. Запропоновані основні складові, а саме: нормативно-правова і інформаційна. В межах визначених складових обґрунтовано основні завдання по ліквідації існуючих перешкод розвитку освітнього туризму в Україні.

Summary.

Article considers the main components of the development strategy of educational tourism in Ukraine, defines essence of strategy of development of educational tourism and its purpose. The purpose of strategy is: obtaining the income from the economic activity connected on providing educational services for foreigners, providing of the economic security, development of system of the higher education in Ukraine. The main components, namely: standard and legal and information are analyzed. Within the offered components are justifications of the main objectives directed on elimination of the existing obstacles of development of educational tourism in Ukraine.

Ключові слова: освітній туризм, іноземні студенти, вища освіта, нормативно-правове забезпечення, стратегія.

Keywords: educational tourism, foreign student, higher education, regulatory base, strategy.

Постановка проблеми. Вектор розвитку, що проголошено еталонним в освітній сфері України має чітку європейську направленість, та покликаний до посилення загальної ідентифікації України, як країни з європейськими стандартами та цінностями. Формування стратегії розвитку освітнього туризму в Україні – актуальне завдання, яке перш за все постає на державному рівні. Ємність та системність питань стратегічного розвитку освітнього туризму спонукають на ідентифікацію окремих складових стратегії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика питань стратегічного розвитку системи вищої освіти зустрічається у роботах вітчизняних вчених, зокрема: С.К. Андрейчука, В.Л. Гайрапетян, В.П. Кравець, І.М. Сікорської, Л.М. Ткачук, Т.Є. Оболенської, І.І. Пасінович, Т.О. Пасічника, О.А. Хомерікі та інших. Дослідження основних напрямів інтеграції України в світовий освітній простір нашою вимагає на необхідність ідентифікації місця стратегії розвитку освітнього туризму в Україні. Генеральною стратегією, що встановлює умови, вектори та пріоритети розвитку є Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». Мета стратегії полягає у впровадженні в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі [5]. У контексті визначення місця стратегії розвитку освітнього туризму, її місце вбачається на перетині низки складових генеральної стратегії, а саме: програми розвитку українського

експорту (вектор розвитку), реформи освіти, (вектор безпеки), програми розвитку туризму (вектор гордості), програми популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, реформи регіональної політики. Отже, окремої стратегії, яка б мала на меті розвиток освітнього туризму в Україні, у тому числі за рахунок диверсифікації напрямів інтеграції у світовий освітній простір, на даному етапі реформації шляхів розвитку України не існує.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в визначенні складових стратегії розвитку освітнього туризму. Задля досягнення вищезазначеної мети потребують вирішення наступні завдання:

– сформулювати сутність та мету стратегії розвитку освітнього туризму та відповідні методи її реалізації;

– ґрунтуючись на методах розвитку освітнього туризму та безпосередньо на меті розвитку освітнього туризму в Україні визначити саме ті складові стратегії, реалізація котрих вбачається найбільш реалістичною за умов, що склалися в економіці України;

– визначити в межах окремих складових нагальні завдання, які за умови їх невідкладного вирішення потенційно призведуть до поліпшення динаміки ключових показників освітнього туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Практика оперування категорією «стратегія» поширюється серед наукових досліджень ще з сер. ХХ ст.. Ретроспективний аналіз підходів щодо визначення сутності наводить на думку, що вагомий вплив на визначення категорії «стратегія» несе економічний розвиток суспільства. На сьогодні існує близько 2 тис. визначень стратегії, що ґрунтуються на низці підходів, або ж є відбиттям сутності стратегії відносно обставин її використання.

Виходячи з завдань статті під стратегією вважаємо розуміти комплекс дій спрямованих на забезпечення розвитку освітнього туризму в Україні, задля отримання доходу від економічної діяльності пов'язаної з наданням освітніх послуг іноземцям, забезпечення економічної безпеки та сприяння системі розвитку системи вищої освіти в Україні. Формування складових стратегії розвитку освітнього туризму в Україні ґрунтуватиметься на наступній логіці (рис. 1).

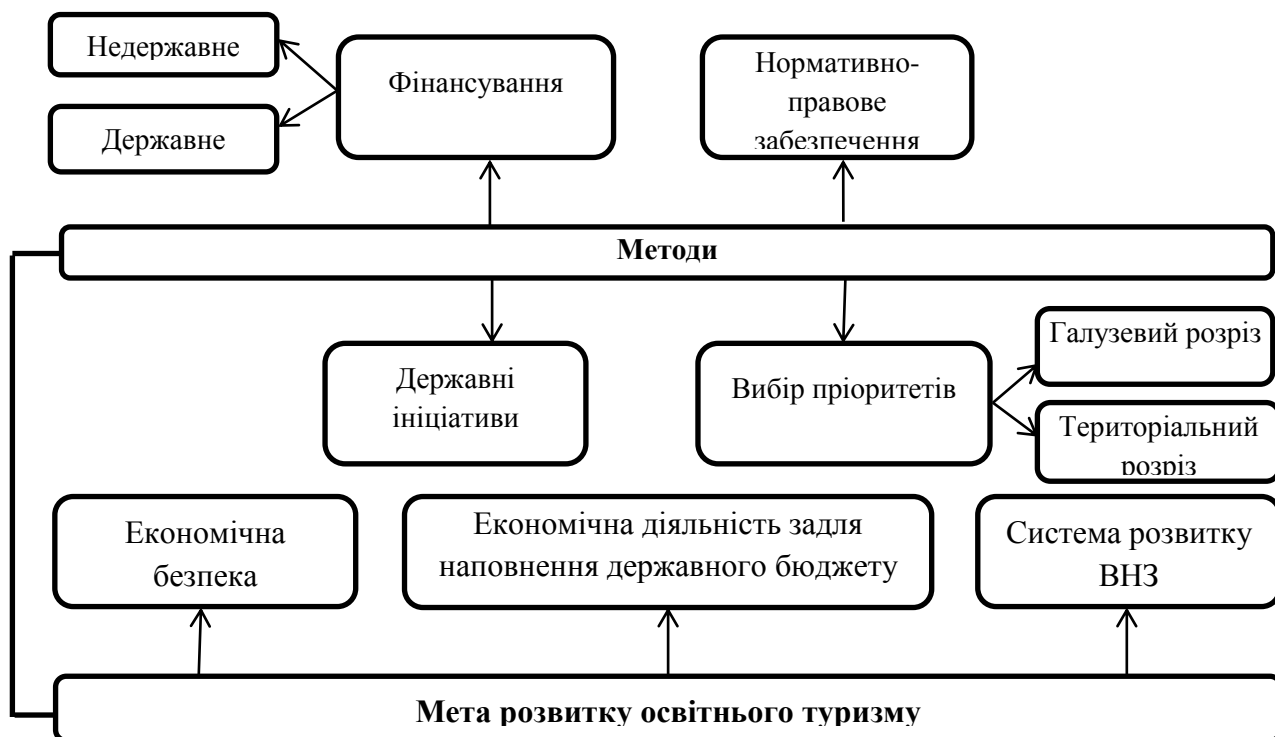

Рис. 1. Схема логіки формування складових стратегічного розвитку освітнього туризму

Питання важливості та невід'ємності нормативно-правового та організаційного супроводу розвитку системи вищої освіти з боку держави в цілому, та освітнього туризму зокрема, в існуючих реаліях повинні розглядатися як основна складова стратегії розвитку освітнього туризму в Україні. Адже існуюча система вищої освіти має свої «правила гри», і відтак кожне прийняте на державному рівні рішення спричиняє певні зрушення. Формування нормативно-правового поля вищої освіти – одне з найбільш актуальних завдань функціонування, розвитку та реформування в освітньому туризмі в період змін [2].

Поведінка держави у цьому контексті повинна бути чітко скорегована на виклики сьогодення. Розвиток освітньої думки в контексті інтеграції до європейської освітньої системи з одного боку породжує відчуття стабільності та однонаправленості, а з іншого боку лише частково реалізує визначені орієнтири, чим спонукає до пошуку більш дієвих інструментів та шляхів розвитку.

Рішення, за умови мінімізації витрат з боку держави, полягає у підтримці розвитку шляхом нормативно-правового забезпечення, або у спрощеному, як мінімум, лозунгу: «не зашкодь». При цьому активні дії по залученню іноземців до Українських ВНЗ спікатиме освітян до узгодження стандартів та планів, адже конкурентні переваги України як учасника міжнародного ринку освітніх послуг у тому числі криються у співвідношенні «ціна/якість».

Реалістичний сценарій вбачається у переході від процесу реформації до реалізації конкретних дій на практиці. Це стосується як у виконанні у повному обсязі усіх положень Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII, який повною мірою повинен функціонувати з 1 січня 2016 року та становлення на якісно новий шлях до децентралізації влади, що забезпечує низка змінених чи оновлених законодавчих норм.

Повертаючись до реалістичного сценарію розвитку освітнього туризму в Україні окремої уваги заслуговує теза про необхідність ліквідації вже існуючих перешкод щодо залучення іноземців. Світова практика перш за все ґрунтується на ліквідації інформаційних бар'єрів, відкритості та доступності інформації щодо вступу та навчання в Україні. Досить поширеною є тенденція створення єдиного інформаційного порталу з питань отримання освітніх послуг іноземцями.

Отже реалізація позитивного сценарію у тому числі потребує державного сприяння щодо безперешкодно доступу до інформації стосовно навчання та перебування іноземних громадян в Україні. У цьому контексті доцільним є аналіз діяльності ДП «Український державний центр міжнародної освіти». Посилання на ресурс розташовано на офіційному сайті МОН, але на відміну від світової практики воно буквально заховане від ока користувача за посиланням: «Діяльність → Міжнародне співробітництво → Для іноземних студентів». Сайт центру доступний трьома мовами: українською, англійською та російською, має як координуючий функціонал (на сайті доступний перелік ВНЗ, що мають ліцензію на навчання іноземних студентів, так і перелік компаній-агентів з організації набору іноземців на навчання в Українських ВНЗ), так і практичний (пропонує співробітництво безпосередньо з бажаними навчатися в Україні).

Також, в межах реалістичного сценарію, існує необхідність оптимізації існуючих механізмів щодо нормативно-правового супроводу перебування іноземних громадян, що здобувають освіту в українських ВНЗ: отримання віз; стосунків МОН з МВС та Державною міграційною службою відносно перебування іноземних студентів в Україні; процесу зарахування осіб, які вже розпочали навчання в інших закордонних навчальних закладах та мають відновити навчання з відповідного курсу в Україні; визнання українських диплом за кордоном. Перелік можна продовжувати майже нескінченно, адже зазначені проблемні питання є загальними, а у кожному конкретному випадку породжується ще низка обставин які або ж зовсім є передбачені українським законодавством, або вирішення котрих неможливі без бюрократичної тяганини.

Розглянемо розширену схему прийому на навчання іноземця в ВНЗ України у контексті існуючих нормативно-правових перешкод на практиці. По-перше мати одне бажання, щоб безпосередньо долучитись до системи вищої освіти в Україні мало. Потрапити до України без оформлення візи мають можливість лише громадяни Азербайджану, Вірменії, Білорусі, Грузії, Молдови, Узбекистану та представники Російської Федерації. При цьому для громадян зазначеного переліку достатнім є пред'явлення внутрішнього паспорту відповідної країни. З березня 2015 року постановою Кабміну прийнято рішення, яке дозволяє в'їзд в Україну з Російської Федерації за пред'явленням загранпаспорту.

Отже першим існуючим бар'єром є отримання візи для в'їзду в Україну. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію» підставою для оформлення довгострокової візи у тому числі є оригінал запрошення на навчання (стажування) встановленого зразка, виданий вищим навчальним закладом та зареєстрований в установленому МОН порядку [3].

Наказом МОН України визначено порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації (редакція з урахування положень Закону України "Про вищу освіту" від 6 серпня 2014 року № 1556-VII [1]. Ключові положення порядку видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації, що здатні впливати на швидкість оформлення викладено нижче:

1. Наявність у цільовому ВНЗ ліцензії у цільовому ВНЗ на підготовку іноземців за акредитованими освітньо-професійними/ освітньо-науковими програмами,

2. Навчальні заклади видають запрошення на навчання іноземцям на офіційному бланку навчального закладу. Замовлення бланків запрошень здійснюється уповноваженим МОН України на ведення їх реєстрації державним підприємством,

3. Для прийняття відбірковою комісією рішення щодо запрошення іноземця на навчання він подає до навчального закладу у паперовому або електронному вигляді такі документи: копію паспортного документа або іншого документа, що посвідчує його особу; копію документа про здобутий рівень освіти з одержаними з навчальних дисциплін оцінками (балами) або академічну довідку; письмову згоду на обробку персональних даних. За необхідністю навчальний заклад визначає перелік додаткових документів, а також вимогу щодо перекладу документів українською мовою,

4. У реєстрації поданого навчальним закладом запрошення іноземцю може бути відмовлено, якщо запрошення на цю особу було вже видано іншим навчальним закладом та зареєстровано в електронному журналі,

5. Навчальний заклад направляє оригінал зареєстрованого в електронному журналі запрошення іноземцю або уповноваженій ним особі для оформлення в'їзду іноземця в Україну з метою навчання,

6. Запрошення діє не більше шести місяців з дати його видачі. Строк дії запрошення встановлюється навчальним закладом з урахуванням умов прийому до вищих навчальних закладів України, що затверджуються МОН України, а також тривалості відповідних освітньо-професійних, освітньо-наукових, наукових програм.

Резюмуючи вищезазначене до негативних рис існуючого нормативно-правового забезпечення з питань видачі запрошень на навчання, наявність якого є обов'язковим для отримання візи для в'їзду в Україну є:

- Необхідність своєчасного отримання ліцензії ВНЗ на навчання іноземних громадян та замовлення офіційних бланків запрошень, так необхідною є активна взаємодія з уповноваженим МОН державним підприємством, визнання необхідності плідної співпраці за для максимізації ефекту від іноземної присутності в системі вищої освіти України,

- За попередньої редакції перелік документів необхідних для отримання рішення щодо видачі запрошення складався з семи позицій. Згідно нової редакції було виключено заяву-анкету, мотиваційний лист та копії документів про результати незалежного тестування (за наявності) та копії свідоцтва про закінчення мовної підготовки (за наявності). Необхідність подання великої кількості документів здатне відштовхнути бажаючих, проте положення все ж таке передбачає можливість ВНЗ запросити додаткові документи а також вимагати їх переклад українською мовою.

- Положення передбачає отримання виключно одного запрошення, тобто позбавляє можливості за певними обставинами обрати інший навчальний заклад в Україні. Вступ «на осліп» містить багато ризиків та здатен відштовхнути потенційних студентів, що також має негативний вплив на показники освітнього туризму.

- Запрошення позбавлено можливості отримання у електронному вигляді, тобто існують певні ризики не отримати бланк у бажаний термін.

- З моменту видачі запрошення заплановано певний термін його дії, який визначає навчальний заклад (не перевищує 6 місяців). З одного боку терміну достатньо щоб залучитися до навчання за умови можливості зарахування і двічі на рік, але при виникненні певних «форс-мажорних» обставин за неможливості оформити документи у зазначений термін строк дії запрошення збігає та існує необхідність його повторного отримання.

За наявності запрошення доцільно приступати до наступного кроку – оформлення разової візи. За оформлення віз дипломатичним представництвом або консульською установою України справляється консульський збір за тарифною ставкою - 85 доларів США. Строк оформлення візи становить 15 календарних днів з дати отримання візової анкети та документів, необхідних для оформлення візи, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України. Строк оформлення візи може бути продовжено до 30 календарних днів у разі необхідності проведення подальшої перевірки зазначених у Постанові КМУ «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію» документів [3].

Також постанова передбачає дев'ять пунктів які є підставою у відмовленні оформлення візи або її скасування. На цьому етапі низка джерел стверджує про наявність певного «підводного каміння», наприклад високий ступінь бюрократизації системи в Україні, або географічно-просторові перепони (відсутність Посольств у деяких країнах, зокрема у Африці) [4].

Розгалужена система співпраці державних органів з МОН потребує пильної уваги щодо державного сприяння розвитку освітнього туризму в Україні. МОН свою чергу позбавлено повної автономії у питаннях навчання іноземних громадян в Україні. Питання порядку набору погоджуються з залученням Адміністрації Держприкордон служби, МЗС, ДМС та СБУ. У питаннях ціноутворення, зокрема що стосується визначення вартості навчання для іноземного студента, МОН приймає рішення у тандемі з Мінфіном та Міністерством економіки. У питаннях процедури визнання іноземних документів про освіту з метою встановлення їх відповідності національним документам про освіту МОН взаємодіє з Міністерством юстиції України, Мінфіном та МЗС.

Взаєморозуміння та погодження дій в межах зазначених міністерств та підконтрольних їм відомств – запорука успіху в процесі оптимізації процесу вступу, навчання та перебування в Україні іноземних громадян, що навчаються в Українських ВНЗ. У зазначених питаннях повинна бути налагоджена системність підходів щодо моніторингу нормативно-правового поля та невідкладна реакція у випадку його неспроможності відповідати реальним потребам іноземних громадян, що навчаються.

За для визначення механізмів державного сприяння розвитку освітнього туризму в Україні необхідно чітко уявляти усі елементи системи та ступінь та характер їх взаємодії у тому числі для своєчасної ліквідації усіх існуючих бюрократичних тенет.

Грунтуючись на вищезазначених особливостях загальна схема процесу від моменту, коли потенційних споживач освітніх послуг обирає Україну, як країну для здобуття вищої освіти до моменту його зарахування, як відправної точки навчання та перебування матиме наступний вигляд (рис. 2).

У спрощеному вигляді найпоширеніша практика характеризується двома алгоритмами. По-перше, це алгоритм «мати бажання → отримати запрошення → оформити візу → бути зарахованим → навчатися в Україні». По друге, це алгоритм, коли потенційний споживач не потребує оформлення візи, тобто необхідність отримати запрошення відпадає, достатнім є прибути до навчального закладу та за результатами вступу буди зарахованим на навчання до бажаного ВНЗ.

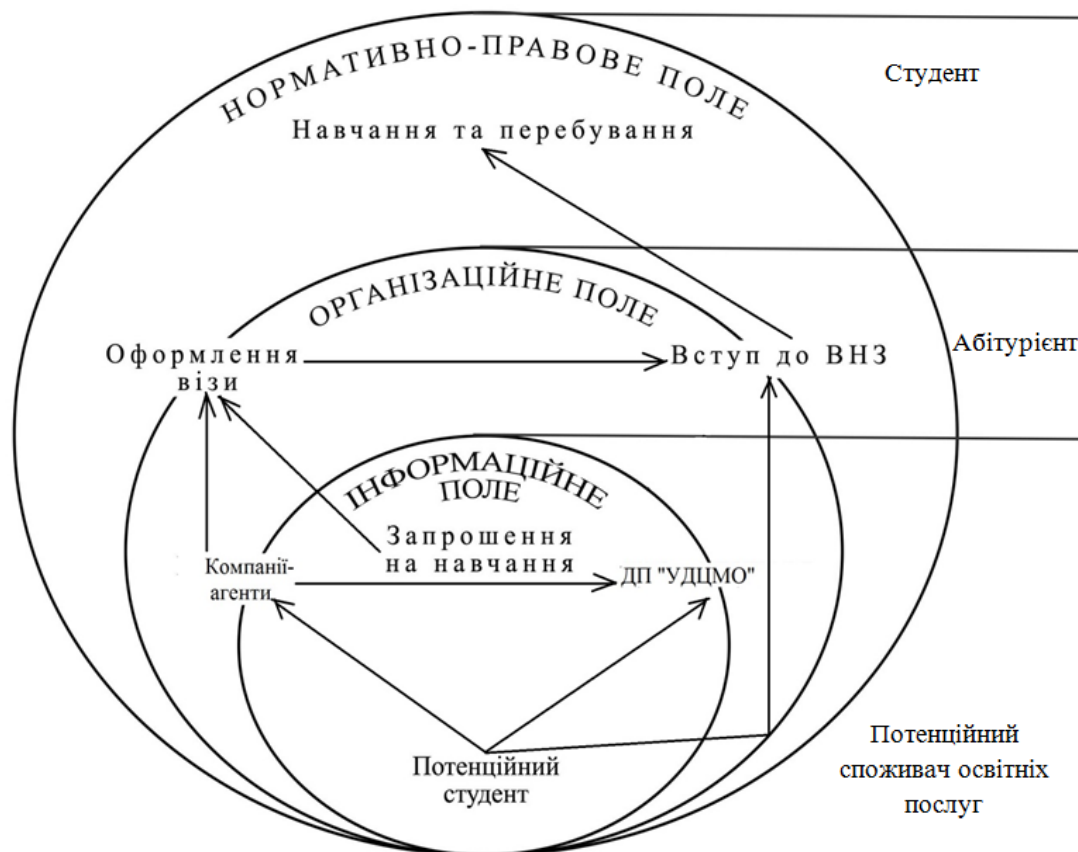

Рис. 2. Навчання іноземних студентів в Україні (загальна схема)

Завдання держави - мінімізувати труднощі на кожному етапі, зробити кожний необхідний крок якісно і швидко. При цьому основи реально дієвих механізмів вже покладено. Ініціативи МОН у тому числі присвячені питанням навчання та перебування іноземних громадян, що є споживачами освітніх послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сутність стратегії розвитку освітнього туризму полягає у розробці комплексу дій спрямованих на забезпечення розвитку освітнього туризму в Україні, задля отримання доходу від економічної діяльності пов'язаної з наданням освітніх послуг іноземцям, забезпечення економічної безпеки та сприяння системності розвитку системи вищої освіти в Україні.

Складові, за умови мінімізації витрат з боку держави, криються у нормативно-правовому та інформаційному супроводі освітнього туризму. Рішення таких нагальних завдань як: спрощення процедур з надання візової підтримки; перегляд взаємовідношень між МОН, МВС та Державною міграційною службою відносно перебування іноземних студентів в Україні; ліквідація існуючих бюрократичних перепон, що супроводжують процес зарахування осіб, які вже розпочали навчання в інших закордонних навчальних закладах та мають відновити навчання з відповідного курсу в Україні; перегляд строку дії

запрошення, та можливість зміни ВНЗ, що обрано для вступу без повторного оформлення запрошення; вдосконалення процедури визнання українських диплом за кордоном, тощо.

Виходячи з отриманих результатів у подальшому є можливість розглянути складові стратегії розвитку освітнього туризму, реалізація котрих відбуватиметься на нижчих рівнях – рівні ВНЗ або рівні компаній-агентів по залученню іноземного контингенту до системи вищої освіти України.

Література.

1. Наказ МОН України «Порядок видачі іноземцям та особам без громадянства запрошень на навчання (стажування) в Україні та їх реєстрації» від 01.11.2013 р. № z2005-13 [Електронний ресурс] – Режим доступу –<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2005-13/paran4#n4>.

2. Опар Н. В. Особливості нормативно-правового забезпечення якості вищої освіти в Україні в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс] / Н. В. Опар // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 1. – Режим доступу до журн.: http://el-zbirn-du.at.ua/2015_1/22.pdf.

3. Постанова КМУ «Про затвердження Правил оформлення віз для в'їзду в Україну і транзитного проїзду через її територію» від 15.09.2015 р. № 567-2011-п [Електронний ресурс] – Режим доступу –<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/567-2011-p/paran13#n13>.

4. Стенограма круглого столу на тему: «Проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України від 8 листопада 2013 року» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document;jsessionid=8B816D382BB5EE122BD59A16AF953F0D?id=58409>.

5. Указ Президента «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»» від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

References.

1. Ministry of Education and Science of Ukraine (2013), “Procedure for issuing invitations to foreigners and stateless persons for studies (internship) in Ukraine”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2005-13/paran4#n4> (Accessed 6 Nov 2015).

2. Opar, N.V. (2015), “Osoblyvosti normatyvno-pravovoho zabezpechennia yakosti vyschoi osvity v Ukraini v umovakh ievrointehratsii”, Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia, [Online], vol . 1, available at: http://el-zbirn-du.at.ua/2015_1/22.pdf (Accessed 6 Nov 2015).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), “On Approval of the Rules for issuing visas for entrance and transit through the territory of Ukraine”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/567-2011-p/paran13#n13> (Accessed 6 Nov 2015).

4. Committee on Science and Education (2013), “Stenohramma kruhloho stolu na temu: "Problemy normatyvno-pravovoho zabezpechennia rozvytku mizhnarodnoho spivrobitnytstva v sferi vyschoi osvity Ukrainy"”, available at: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document;jsessionid=8B816D382BB5EE122BD59A16AF953F0D?id=58409> (Accessed 6 Nov 2015).

5. The President of Ukraine (2015), “Strategy for Sustainable Development "Ukraine-2020"”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 6 Nov 2015).